

Veřejný opatrovník a jeho role při výkonu funkce

AUTORKY
Mgr. Lucie Pěkníková
JUDr. Marie Sciskalová, Ph.D.

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

OBSAH

- 1 Úvod
- 2 Základní pojmy
- 3 Co je to veřejné opatrovnictví
- 4 Vazba řešené problematiky na studium ve studijním programu Sociální práce ve veřejné správě Fakulty veřejných politik Slezské univerzity v Opavě
- 5 Právní rámec veřejného opatrovnictví
- 6 Výkon funkce a odpovědnost veřejného opatrovníka
- 7 Opatrovnická rada
- 8 Poslání odboru sociálních věcí obce s rozšířenou působností
- 9 Přehled počtu opatrovanců v rámci Moravskoslezského kraje
- 10 Příběhy z praxe
- 11 Vzory dokumentů
- 12 Závěr
- 13 Zdroje

Úvod

1

Veřejné opatrovnictví je svěřeno v rámci přenesené působnosti obci (městu). Problematiku veřejného opatrovnictví upravuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. K vlastní rozsáhlé činnosti veřejného opatrovníka však nestačí uvést citaci zákona, je nezbytné, aby veřejný opatrovník měl k dispozici potřebné informace a znalosti, aby službu svěřenému opatrovanci poskytl v souladu s rozhodnutím příslušného soudu.

Brožura si klade za cíl informovat veřejnost a též studenty Fakulty veřejných politik Slezské univerzity v Opavě, kteří si ke studiu vybrali studijní program Sociální práce ve veřejné správě, ale též širokou veřejnost a samotné veřejné opatrovníky, kteří vykonávají tuto funkci v obci (městě). Všem uvedeným umožní seznámit se se základními informacemi týkajícími se výkonu veřejného opatrovnictví. Součástí brožury jsou i příklady, které prezentují činnost veřejného opatrovníka při uplatňované praxi.

Cílem brožury je přispět zájemcům k objasnění postavení veřejného opatrovníka při výkonu funkce. Studentům, kteří by po absolvování studia ve studijním programu Sociální práce ve veřejné správě měli zájem o tento typ výkonu státní správy, umožní, aby ještě před konečným rozhodnutím mohli získat znalosti o postavení, pravomocích a odpovědnosti veřejného opatrovníka.

Veřejným opatrovníkem je obec

Veřejné opatrovnictví je svěřeno obci. Na samém počátku je potřeba zmínit další právní předpisy kromě občanského zákoníku, se kterými veřejný opatrovník přijde do styku v rámci své funkce. Jedná se například o:

- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Základní pojmy

2

Oblast veřejného opatrovnictví má oproti zastupování, opatrovnictví např. podle správního řádu či občanského soudního řádu, některá specifika, proto v této části autorky zařadily některé z frekventovaných pojmů.

Opatrovanec – je to člověk, kterému je ustanoven opatrovník, tedy člověk, který má sníženou schopnost sám právně jednat a jehož práva a zájmy je potřeba chránit.

Opatrovník – osoba, která je soudem ustanovena k výkonu opatrovnictví. Je to osoba, která za opatrovance právně jedná v oblastech stanovených rozsudkem soudu. Poskytuje podporu a pomoc osobě, která není z důvodu svého zdravotního stavu schopna právně jednat.

Svéprávnost – neboli způsobilost samostatně právně jednat. Je to způsobilost člověka právně jednat, nabývat právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem. Plně svéprávným se stává člověk nabytím zletilosti, tedy osmnáctým rokem života. Svěprávný se může člověk stát také před dovršením zletilosti, a to v případech, které stanoví občanský zákoník:

- **Přiznáním svéprávnosti** – o přiznání svéprávnosti rozhoduje soud, podmínka je dosažení věku šestnáct let, soud vyhoví v případě, že je nezletilý schopen se sám živit a obstarat si všechny své podstatné záležitosti, podmínkou je také souhlas zákonného zástupce či situace, kdy je to z vážných důvodů v zájmu nezletilého.
- **Uzavřením manželství** – jedná se o uzavření manželství se souhlasem soudu dle zákona o zvláštních řízeních soudních, nezletilý od šestnácti let má v tomto řízení plnou procesní způsobilost.

Omezení svéprávnosti – soud může v závažných případech dospělým osobám, jež nemohou z důvodu své duševní poruchy samostatně právně jednat, omezit svéprávnost. Svěprávnost se smí omezit pouze v zájmu člověka, jehož se to týká. Rozsah omezení uvede soud v seznamu činností, které opatrovanec není oprávněn činit. Dle nového občanského zákoníku nelze osobu zcela zbavit svéprávnosti, ale pouze ji omezit.

Co je to veřejné opatrovnictví

Veřejný opatrovník je soudem jmenován, aby hájil zájmy a práva opatrovance. Opatrovanec je osoba, která má sníženou schopnost sama v některých aspektech právně jednat a nést odpovědnost za své činy. Jedná se především o duševní onemocnění, mentální postižení či těžké tělesné či smyslové postižení.

Při jmenování veřejného opatrovníka soudem má přednost ten, koho opatrovanec navrhl – příbuzný či osoba blízká, která má dlouhodobý zájem o opatrovance. Pokud takové osoby nejsou, je jmenován veřejný opatrovník příslušným soudem. Výkon funkce veřejného opatrovníka spadá do přenesené působnosti obce. Způsobilost být veřejným opatrovníkem má obec, kde opatrovanec fakticky má trvalý pobyt (bydliště). Je potřeba zmínit, že ustanovení veřejného opatrovníka příslušným soudem, není vázáno na souhlas opatrovance.

O veřejném opatrovníkovi rozhoduje příslušný soud. Obec se stane veřejným opatrovníkem na základě pravomocného rozhodnutí soudu o jmenování obce veřejným opatrovníkem. Rozhodnutí obsahuje omezení svéprávnosti a jmenování opatrovníka, také obsahuje rozsah jeho práv a povinností. Příslušný soud vystaví „Listinu o jmenování opatrovníka“, kterou se veřejný opatrovník prokazuje vůči třetím stranám při jednání jménem opatrovance.

Historie veřejného opatrovnictví

Znaky veřejného opatrovnictví lze dohledat již ve starověkém Římě, i když byla celá situace chápána z jiného pohledu. Jednalo se o ochranu slabších jedinců, ne o vyrovnání příležitostí ve společnosti, kdy je v dnešní době i na tento předpoklad kladen důraz. Ve všeobecném zákoníku občanském z roku 1811 lze nalézt základy veřejného opatrovnictví v podobě tzv. generálního poručství.

Samotný institut veřejného opatrovnictví se vyskytl poprvé v novele občanského zákoníku č. 131/1982 Sb., občanský zákoník. Citovaná novela občanského zákoníku vymezovala danou skutečnost tak, že v případech, kdy nemůže být ustanovena opatrovníkem osoba příbuzná, je ustanoven opatrovníkem národní výbor. Právní úprava opatrovníka kromě občanského zákoníku byla též v zákoně o rodině.

Současný stav

Nynější úprava veřejného opatrovnictví tkví v hlavní myšlence, která u svéprávnosti klade důraz na přirozenou svobodu člověka. Veřejný opatrovník je povinen právně jednat za opatrovance v rozsahu stanoveném soudem, poskytuje tak i podporu, vysvětluje jednotlivá právní jednání a bere v úvahu názor opatrovance.

V současné době nelze zcela zbavit člověka svéprávnosti, ale pouze ve svéprávnosti omezit, a to na dobu maximálně 5 let. Poté je potřeba soudem přezkoumat důvody omezení. Nově je také občanským zákoníkem stanovena možnost vytvoření opatrovnické rady, která může dohlížet na činnost opatrovníka.

Vazba řešené problematiky na studium ve studijním programu Sociální práce ve veřejné správě Fakulty veřejných politik Slezské univerzity v Opavě

4

Cílem bakalářského profesně zaměřeného studijního programu je vybavit studenty potřebnými výstupními kompetencemi tak, aby byli zodpovědně připraveni na práci v oblasti sociální práce, sociální politiky a veřejné správy a aby jejich jednání bylo konzistentní s etickými principy sociální práce.

Absolventi mohou najít uplatnění jako sociální pracovníci v různých státních i neziskových organizacích, na různých úrovních veřejné správy, státní správy a samosprávy. Studenti v průběhu studia získají znalosti a dovednosti určené Minimálním standardem vzdělávání v sociální práci, požadované a potřebné pro kvalifikovaný výkon sociální práce a další rozvoj profesních kompetencí. V rámci studia hraje významnou roli praxe, která bude tematicky odpovídat zaměření studijního programu a reflektovat současné trendy v oblasti sociální politiky, sociální práce či veřejné správy.

Z uvedeného je patrné, že funkce veřejného opatrovníka je správní činností ve veřejné správě a absolvent uvedeného studijního programu po úspěšném vykonání zkoušky odborné způsobilosti může funkci veřejného opatrovníka vykonávat.

Právní rámec veřejného opatrovnictví

Celá oblast omezení svéprávnosti a s tím související veřejné opatrovnictví je vykonáváno v souladu s **ústavním zákonem č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, ústavním zákonem č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů a také Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením**. Právě Úmluva o právech osob se zdravotním postižením vytvořila nový právní základ pro problematiku zdravotního postižení v České republice, ale i na mezinárodní úrovni. Česká republika tuto Úmluvu přijala v roce 2006, ratifikována byla v roce 2009 a na začátku roku 2010 vyšla ve Sbírce mezinárodních smluv. Tím se stala Úmluva součástí našeho právního řádu a má aplikační přednost před vnitrostátními právními předpisy.

Stěžejním zákonem pro oblast veřejného opatrovnictví je **zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů**. Tento zákon vymezil změny v oblasti veřejného opatrovnictví. Jako hlavní změny lze zmínit zavedení nové terminologie a změny v omezení člověka v jeho právním jednání. Co se týče právní terminologie, byl zaveden pojem „svéprávnost“ místo dosavadní „způsobilosti k právním úkonům“, také je používán nový termín „právní jednání“, který nahrazuje termín „právní úkon“.

Občanský zákoník také stanovil nové modely podpory osob, aby nemuselo docházet k zásahu do jejich svéprávnosti. Jde například o předběžné prohlášení, nápomoc při rozhodování a zastoupení členem domácnosti. Občanský zákoník také upravuje výstižně práva a povinnosti opatrovníka včetně dalších potřebných záležitostí.

S výkonem funkce veřejného opatrovnictví souvisí tyto právní předpisy: **zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů**. Zde je upravena většina nesporných řízení, např. řízení o svéprávnosti, řízení ve věcech opatrovnictví člověka, řízení o povolení zásahu do integrity a další. Z hlediska procesních právních předpisů v oblasti veřejného opatrovnictví je potřeba zmínit **zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů**, který upravuje postup správních orgánů při vyřizování věci opatrovance před úřady. **Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů** stanoví mj. orgány územního samosprávného celku, jejich práva a povinnosti včetně odpovědnosti.

Výkon funkce a odpovědnost veřejného opatrovníka

Na rozdíl od opatrovnictví fyzickou osobou jsou na veřejného opatrovníka kladeny zvláštní požadavky. Ve většině případů je veřejný opatrovník současně sociálním pracovníkem, kdy zde je povinnost mít vzdělání dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Minimální vzdělání pro výkon sociálního pracovníka a veřejného opatrovníka je dle citovaného zákona požadavek vyššího odborného vzdělání. Sociální pracovníci jsou zpravidla zařazeni v 11. platové třídě. Jejich plat se odvíjí také od roků praxe – řídí se dle platových tříd. Při nižším vzdělání, než je vzdělání magisterské, je zaměstnanci odečtena určitá část praxe (platová třída), v případě bakalářského vysokoškolského vzdělání se odečítají 2 roky praxe, v případě vyššího odborného vzdělání se odečítají 3 roky praxe.

Výkon veřejného opatrovníka je správní činností, **podléhá** na základě zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, **zkoušce odborné způsobilosti**. Vzdělávání úředníků územních samosprávných celků, přípravu na zkoušku a zkoušky zajišťuje mj. Institut pro veřejnou správu Praha.

Ověření zvláštní odborné způsobilost na úseku veřejného opatrovnictví se uskutečňuje zkouškou z obecné a zvláštní části, která se skládá z písemné a ústní části.

Obecná část zkoušky odborné způsobilosti obsahuje znalosti o principech organizace a činnosti veřejné správy, obecního a krajského zřízení včetně znalosti o hlavním městě Praze. Obecnou část zkoušky odborné způsobilosti uzavírá znalost o správním řádu, který je základním procesním právním předpisem ve veřejné správě.

Zvláštní část zkoušky se soustředí na znalosti o postavení veřejného opatrovníka vůči opatrovanci, vzniku a zániku funkce opatrovníka, jeho práva a povinnosti vůči opatrovnické radě, soudu a veřejnosti.

Úspěšným absolvováním zkoušky odborné způsobilosti získá úředník „Osvědčení“ k odbornému výkonu státní správy, v našem případě veřejného opatrovníka.

Veřejné opatrovnictví obsahuje širokou škálu oblastí. Veřejný opatrovník se musí orientovat v mnoha oblastech, nejen v oblasti sociální práce, ale také v oblasti právní, zdravotní či ekonomické. Za opatrovance řeší každodenní činnosti, jako jsou běžné nákupy potravin, placení nájmu, zajištění různých druhů dávek či sociálních služeb. Musí zvládat i složitější činnosti, jako je například nakládání s nemovitostmi, řešení exekucí, projednání dědictví, stěhování, hospitalizace. Některá právní jednání se realizují až po předchozím schválení soudem (popř. opatrovnickou radou) – jedná se o právní jednání, která nejsou běžná, např. nakládání s nemovitostmi, zásahy do integrity opatrovance, změna bydliště. Právní jednání, která vyžadují schválení soudem (popř. opatrovnickou radou) jsou přesně uvedena v občanském zákoníku.

Role veřejného opatrovníka spočívá mj. v zajištění a dohledu nad tím, zda má opatrovanec všechnu podporu k tomu, aby mohl žít v rámci možností samostatně, mohl uplatňovat svá občanská a osobní práva a měl dostatečné sociální zázemí. Zároveň však opatrovník musí plnit práva a povinnosti, která jsou mu uložena rozsudkem soudu.

Základní povinnosti veřejného opatrovníka dle občanského zákoníku jsou:

- udržovat s opatrovancem vhodným způsobem a v potřebném rozsahu pravidelné spojení,
- projevovat o opatrovance skutečný zájem,
- dbát o zdravotní stav opatrovance,
- starat se o naplnění opatrovancových práv a chránit jeho zájmy,
- vysvětlovat opatrovanci srozumitelně povahu a následky rozhodnutí,
- spolupracovat s opatrovnickým soudem,
- dbát opatrovancových názorů a soustavně k nim přihlížet při zařizování opatrovancových záležitostí,
- spravovat jmění opatrovance.

Výkon funkce veřejného opatrovníka v praxi

Založení spisu o výkonu veřejného opatrovnictví

Výkon veřejného opatrovnictví je výkonem přenesené působnosti, kdy podle §17 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů je povinností veřejného opatrovníka vést spisovou dokumentaci.

Obsahem spisu jsou zejména:

- základní dokumenty (např. rozsudky soudů, znalecké posudky, Listina o jmenování opatrovníka, rodný list),
- základní anamnéza opatrovance,
- pověření konkrétního zaměstnance k výkonu funkce veřejného opatrovníka,
- peněžní deník,
- záznamy z jednání,
- podklady pro realizovaná právní opatření.

Zjišťování životní situace opatrovance

Při převzetí veřejného opatrovnictví je potřeba zjistit životní situaci opatrovance a zajistit jeho základní potřeby. Zjišťování životní situace souvisí především s tím, že veřejný opatrovník kontaktuje jeho rodinu či příbuzné, provede pohovor s opatrovancem, s lékaři či sociálními službami.

Převzetí správy jmění opatrovance

Do dvou měsíců od převzetí veřejného opatrovnictví je zde povinnost odboru sociálních věcí předložit příslušnému soudu soupis spravovaného jmění, což je přehled majetku a dluhů opatrovance. Veřejný opatrovník má také povinnost vždy do 30. června doručit příslušnému soudu každoroční vyúčtování správy jmění opatrovance. Při skončení veřejného opatrovnictví je potřeba vyhotovit konečné vyúčtování správy jmění.

Základní úkony běžně vykonávané při realizaci funkce veřejného opatrovníka:

- zajištění základních životních potřeb opatrovance,
- spravování jmění opatrovance,
- právní jednání při výkonu funkce veřejného opatrovníka,
- spolupráce s rodinnými příslušníky opatrovance,
- spolupráce s poskytovateli sociálních a zdravotnických služeb.

Mezi úkony veřejného opatrovníka patří zajištění adekvátního bydlení opatrovanci, a to takové, aby odpovídalo schopnostem a možnostem opatrovance. Pro názornost je uveden výčet některých možností bydlení a služeb, které lze opatrovanci zprostředkovat:

Samostatné bydlení – opatrovanec může bydlet v bytě či domě sám, pokud je schopný zajistit chod domácnosti. Do domácnosti dochází veřejný opatrovník a mohou také docházet terénní pracovníci sociálních služeb a podporovat opatrovance v různých oblastech života.

Chráněné bydlení – jedná se o celoroční ubytování, kde je poskytnuta podpora v oblastech, které opatrovanec potřebuje. Podpora může být v zajištění či přípravě stravy, v zajištění chodu domácnosti, sebeobsluhou, péči o zdraví, vztahy, práci či volným časem. Součástí jsou také sociálně aktivizační činnosti a zprostředkování kontaktu se společenským prostředím.

Domov pro osoby se zdravotním postižením – jedná se o ubytování pro osoby s potřebou vysoké míry podpory. Službu zde poskytují také zdravotní sestry, kdy se využívá i jejich služeb. Jedná se o kompletně zajištěné bydlení většinou pro osoby s mentálním či kombinovaným postižením.

Odlehčovací služba – tato služba je určena především pro osoby, které osobně pečují o opatrovance. Jde o službu, kdy zaměstnanci odlehčovací služby plně pečují o opatrovance, zatímco pečující osoba si může odpočinout nebo si zajistit potřebné záležitosti. Jedná se o službu, které lze využít v rádech dnů až tří měsíců.

Denní stacionář – služba je zaměřená na ty osoby, které nemohou chodit do práce, ale chtějí svůj volný čas trávit aktivně. Jedná se převážně o různé dílny, které si může osoba vybrat, a takto může zdokonalovat své schopnosti a dovednosti. Cílem denního stacionáře je také rozvíjet činnosti, které dopomůžou k začlenění potřebného do běžné společnosti.

Sociálně-terapeutická dílna – posláním sociálně-terapeutických dílen je získávat a rozvíjet pracovní návyky a sociální dovednosti opatrovanců, a umožnit jim takto seberealizaci a začlenění se do společnosti. Může se jednat např. o výrobu různého druhu, někdy to může být třeba i obsluha kavárny.

Opatrovnická rada

7

Občanský zákoník nově umožňuje ustanovit Opatrovnickou radu. Pokud si to opatrovanec či osoby blízké přejí, je veřejný opatrovník povinen svolat schůzi přátel opatrovance a osob blízkých. Schůzi svolává do třiceti dnů od obdržení žádosti. Pokud není schůze včas svolaná anebo není zvolena opatrovnická rada, svolává schůzi příslušný soud.

Na schůzi má každý účastník jeden hlas a volí se Opatrovnická rada, tato může být, pokud je přítomno alespoň 5 osob. Členem Opatrovnické rady může být zvolen pouze člověk, který má dlouhodobě o osobu (opatrovance) zájem a tento zájem se předpokládá i do budoucna. Opatrovnická rada má minimálně 3 členy. O zvolení členů Opatrovnické rady vyhotoví zapisovatel zápis, zapisovatele si určí přítomní. Zápis je následně doručen příslušnému soudu, který veřejného opatrovníka jmenoval.

Opatrovnická rada zasedá alespoň jednou za rok, je přizván opatrovanec i veřejný opatrovník. Ze zasedání je vypracován zápis. Na zasedání opatrovnické rady je projednána zpráva veřejného opatrovníka o jeho činnosti v záležitosti opatrovance a přítomní se vyjadřují ke správě jmění.

Bez souhlasu Opatrovnické rady nesmí veřejný opatrovník rozhodnout o:

- změně bydliště opatrovance,
- umístění opatrovance do zařízení, které by bylo uzavřené,
- nesmí rozhodnout o zásahu do osobní integrity opatrovance.

Není-li Opatrovnická rada zvolena, schvaluje opatření veřejného opatrovníka o opatrovanci namísto opatrovnické rady soud.

Poslání odboru sociálních věcí obce s rozšířenou působností

8

Posláním obce s rozšířenou působností, konkrétně odboru sociálních věcí, je pomoc občanům obce ve specifických situacích. Pokud nastane situace, že osoba blízká má ve svém okolí člověka, který je omezen ve svéprávnosti či z důvodu jeho zdravotního stavu není schopen samostatně jednat, je možné se obrátit na obecní úřad obce s rozšířenou působností na odbor sociálních věcí. Zde mu jsou podány potřebné informace a doporučen další postup v jejích životní situaci. Mohou mu být také poskytnuty vzory návrhů k soudu či pomoc se samotným sepsáním návrhu. Odbor sociálních věcí může také pomoci při vyhledávání vhodných ambulantních či lůžkových služeb.

Přehled počtu opatrovanců v rámci Moravskoslezského kraje

Pro přehled o situaci opatrovanců v Moravskoslezském kraji jsou níže uvedeny tabulky s městy a čísly opatrovanců v nich žijících. Z tabulek je patrné, že významný počet opatrovanců se zdržuje v Ostravě a v Opavě.

OKRESNÍ MĚSTO	POČET OPATROVANCŮ
Opava	119
Bruntál	54
Ostrava	464
Frýdek-Místek	92
Nový Jičín	52
Karviná	94

Zdroj: Počty opatrovanců – kraje k 31. 3. 2022, MVČR

**Další města v Moravskoslezském kraji s větším počtem opatrovanců
(nad 10 opatrovanců)**

MĚSTO	POČET OPATROVANCŮ
Bohumín	42
Budišov nad Budišovkou	21
Český Těšín	43
Dolní Životice	38
Frenštát pod Radhoštěm	18
Frýdlant nad Ostravicí	12
Hlučín	76
Horní Benešov	12
Jakartovice	24
Komorní Lhotka	16
Kopřivnice	18
Město Albrechtice	37
Moravice	10
Nýdek	12
Orlová	54
Osoblaha	21
Petřvald	20
Rýmařov	17
Široká Niva	11
Třinec	40
Vrbno pod Pradědem	14

Zdroj: Počty opatrovanců – kraje k 31. 3. 2022, MVČR

Příběhy z praxe

10

V následující kapitole jsou uvedeny příběhy z praxe, které jsou pro výkon veřejného opatrovnictví typické. Použitá jména jsou smyšlená.

Kazuistika č. 1

Petr, který má 25 let, v minulosti vyrůstal v ústavním zařízení pro děti a mladistvé, jelikož jeho matka byla uživatelkou návykových látek. Všech jeho dalších pět sourozenců žilo mimo biologickou rodinu. Od 15 let začal často utíkat z ústavního zařízení, začal užívat návykové látky, především pervitin, kdy postupem času se u něj rozvinula toxická psychóza, která postupně eskalovala v paranoidní schizofrenii. Byl asi 15krát hospitalizován v psychiatrické nemocnici. Následkem dlouhodobého užívání návykových látek došlo u něho k rozpadu kognitivních funkcí, jeho rozumový intelekt byl degradován na úroveň pětiletého dítěte.

Opakovaně se dopouštěl krádeží v zahradních chatách, v prodejnách potravin, kde si opatroval peníze na živobytí a drogy. Za tuto trestnou činnost byl odsouzen a ve výkonu trestu strávil 20 měsíců. Psychiatrická léčebna obeznámila obecní úřad s rozšířenou působností, odbor sociálních věcí dopisem s žádostí o převzetí pana Petra do péče sociálních pracovníků s případným doporučením na omezení svéprávnosti.

Na základě zjištění skutečností byl Petr kontaktován sociálním pracovníkem obce s rozšířenou působností, odboru sociálních věcí, a to na noclehárně. Bylo s ním hovořeno o jeho životní situaci, vysvětlen účel opatrovnictví, kdy Petr s tímto vyslovil souhlas.

Odbor sociálních věcí podal návrh na omezení svéprávnosti Petra na okresní soud, kdy zhruba do 1 roku od podání návrhu soudní znalec vyhodnotil současný stav posuzovaného. Doporučil jeho omezení ve svéprávnosti v oblasti právních úkonů, při jednání s orgány státní správy, pro udělení souhlasu k běžným ošetřením, k přebírání veškerých listovních a poštovních zásilek, uzavírání smluv, dále smí hospodařit s finančním obnosem do výše 100 Kč. Následně byl soudem ustanoven

Petrovi veřejný opatrovník z úřadu obce s rozšířenou působností, odboru sociálních věcí, který pro něho vyřídil dávky hmotné nouze, a z důvodu dlouhodobého nepříznivého zdravotního stavu bylo zažádáno o invalidní důchod, který byl opatrovanci přiznán.

Dávky hmotné nouze jsou deponovány na depozitní účet úřadu, který s nimi disponuje ve prospěch opatrovance, kdy se podařilo Petrovi ze strany veřejného opatrovníka, tedy odboru sociálních věcí, zajistit ubytovnu, která je hrazena přímo z depozitního účtu na účet ubytovny. Odbor sociálních věcí také jedenkrát týdně zajišťuje ve spolupráci s opatrovancem nákup potravin a jednou týdně je mu vypláceno 100 Kč.

Spolupráce s opatrovancem však není bez problémů. Správce ubytovny informoval úřad – tedy veřejného opatrovníka, že Petr již podruhé porušil vnitřní řád ubytovny, kdy v noci rušil svým chováním noční klid. Přivolaná Policie České republiky ho z důvodu jeho podnapilého stavu odvezla na záchytnou stanici k vystřízlivění. Ačkoliv aktuálně Petr neužívá pervitin, je u něj značná tendence k požívání alkoholu, která v kombinaci s nepravidelným užíváním medikace (psychofarmak) vede ke značné nespolehlivosti a občasným výkyvům, kdy na ubytovně jednou napadl spolubydliciho. Správce ubytovny upozornil Petra i veřejného opatrovníka, že pokud dojde k dalšímu excesu, tak bude Petrovi ukončena smlouva o ubytování v jejich zařízení. Z tohoto důvodu začal veřejný opatrovník hledat i další možnosti případného ubytování Petra.

Kazuistika č. 2

63letá paní Veronika dlouhodobě požívá v nadměrném množství alkohol, tento stav trvá od jejich 35 let. V této souvislosti došlo k rozpadu jejího manželství.

Jediná dcera narozená v manželství byla svěřena do péče otce, matka měla upravený styk s dcerou, a to jednou za 14 dní od pátku do neděle. Postupem času, kdy její dcera dospívala, tak přestala mít o matku zájem, a to především z důvodu, že matka často zapomněla, že si má přijít pro dceru na víkend, nebo když dceru u sebe měla, pořádala ve svém bytě večery s přáteli, kteří rovněž holdovali alkoholu. Paní Veronice byla ukončená pracovní smlouva na větším počtu pracovišť, kde pracovala jako uklízečka, prodavačka nebo vrátná. Vzhledem k tomu, že přišla o práci a za většinu peněz si nakupovala alkohol, nebyla schopná platit nájem a z toho titulu bylo rozhodnuto soudem o vystěhování. Paní Veronika se tedy stala bezdomovkyní, kdy přespávala různě po centru města, někdy u řeky, někdy pod mostem, někdy v lese s dalšími bezdomovci. Paní Veronika měla trvalý pobyt na úřadu obce s rozšířenou působností.

Veronika při jednom večírku v kruhu svých bezdomoveckých přátel utrpěla úraz. Mezi ní a dalším bezdomovcem došlo ke konfliktu z důvodu obvinění z krádeže a vypití láhve alkoholu, kdy Veronika po napadení tímto bezdomovcem skončila s těžkým otřesem mozku, zlomenou čelistí, rukou, žebry a naštípnutou klíční kostí v nemocnici. Zde byla hospitalizována přibližně měsíc s následným propuštěním do léčebny dlouhodobě nemocných. Z léčebny dlouhodobě nemocných byla sanitkou přivezena před obecní úřad, kde byla vyložena a ohlášena na recepci.

Zaměstnanci odboru sociálních věcí, oddělení sociální práce zajistili na nezbytnou dobu Veronice noclehárnu s ohledem na to, že se jednalo již o období zimních měsíců, kdy se venku pohybovaly teploty v noci kolem minus 10 stupňů Celsia. Veronika při jednání se sociální pracovníci na úřadu sdělila, že má po napadení výpadky paměti, občas neví, kde je, jaký je den, má problémy s orientací a někdy mívá záchvat, kdy se probudí po několika minutách a neví, co se stalo.

Paní Veronika absolvovala neurologické vyšetření, kde se následně potvrdila porúrazová epilepsie, které samozřejmě neprospěl ani alkoholismus. Veronika ale odmítala jakoukoliv léčbu, obviňovala sociální pracovníci, že ji chce zavřít do blázince, nesouhlasila s nastoupením do ambulantní léčby pro závislosti na alkoholu. Z noclehárny odešla a vrátila se zpět k bezdomovcům.

Přibližně za rok úřad obce s rozšířenou působností, odbor sociálních věcí opětovně kontaktovala nemocnice s tím, že je u nich znovu hospitalizována Veronika, a to s nekrózou dolních končetin, která jí byla způsobena kombinací dlouhodobého užívání alkoholu, kouření a těžké cukrovky. V důsledku postupující nekrózy musely být Veronice amputovány obě končetiny, stala se tak imobilní, kdy byla převezena do léčebny dlouhodobě nemocných.

Zároveň se na jejím duševním zdraví začaly projevovat následky spojené s dlouhodobým užíváním alkoholu a zřejmě i následky poúrazového stavu (otřes mozku), kdy měla občasné halucinace a bludy. Léčebna dlouhodobě nemocných informovala místní úřad obce s rozšířenou působností dle trvalého pobytu ženy o tom, že se u nich nachází Veronika, o kterou se nikdo nezajímá, nekontaktovali ji příbuzní a nemá kam jít. Z důvodu její imobility byl odbor sociálních věcí požádán o spolupráci.

Pracovnice odboru sociálních věcí kontaktovala domov s pečovatelskou službou, kde je součástí tohoto zařízení také odlehčovací pobytová služba, kde byla Veronika přijata na dobu tří měsíců. Zároveň úřad obce s rozšířenou působností podal návrh na omezení svéprávnosti u Veroniky, kdy řízení prozatím ještě není pravomocně ukončeno.

Kazuistika č. 3

Na odbor sociálních věcí, úřadu obce s rozšířenou působností se dostavila Ludmila, která má 61 let a pečuje 21 let o svou mentálně postiženou sestru Marii O. Je zároveň také opatrovníkem své sestry, které je 54 let. Marie je omezená ve svéprávnosti, je mentálně na úrovni pětiletého dítěte a její stav se v posledních letech zhoršuje. Je často dezorientovaná, často utíká z domu, aniž by sdělila, kde je, mnohokrát ji zmatenou našla Policie České republiky ve městě a dovedla domů. Paní Ludmila, která o svou sestru pečuje, začala mít zdravotní problémy s páteří, s kyčlí, má také silnou cukrovku. Do toho se jí také hodně zhoršil psychický stav vlivem událostí posledních let, které se týkaly její sestry Marie. Paní Ludmila na odboru sociálních věcí, obce s rozšířenou působností sdělila, že po dlouhém přemýšlení a odkládání této věci dále nemůže o svou sestru pečovat. Nezvládá to psychicky ani zdravotně. Do budoucna by také byla ráda, kdyby byl opatrovníkem někdo jiný než ona.

Sociální pracovnice odboru sociálních věcí, obce s rozšířenou působností s paní Ludmilou hovořila o celé situaci, snažily se najít východiska, která by rodině pomohla odlehčit aktuální situaci. S paní Ludmilou bylo hovořeno o odlehčovacích službách, kde je možno paní Marii umístit na omezenou dobu. Paní Ludmila sdělovala, že těchto služeb využívá, Marie je zde vždy týden a poté se vrací domů. Dle jejích slov jí tato služba vždy pomohla po psychické stránce, načerpat nové síly, zařídit si věci, které jsou ve společnosti Marie náročné. Ale nyní již tak krátká doba paní Ludmile nestačí a její psychický stav je natolik špatný, že se psychika za týden, co není Marie doma, nestačí napravit. Paní Ludmila byla při rozhovoru se sociální pracovnící velice smutná, je ve špatné životní situaci, kdy už hodně let pečuje o svou sestru, je to její rodina, ale nyní to již dál takto nejde. Dotčený správní orgán jednal o možnostech umístění Marie do chráněného bydlení, kde by mohla samostatně hospodařit, starat se o domácnost a do domácnosti by například třikrát týdně docházela asistentka pomoci se vším potřebným. Dle Ludmily by toto byla dobrá volba, ale není si jistá, že by se Marie dokázala postarat o domácnost. Další nabízenou službou byl domov se zvláštním režimem, kde je nabízena vyšší či střední míra podpory, záleží na stavu uživatele. Cílem je udržet či zlepšovat úroveň klienta v péči o sebe a svou domácnost. Snaží se upevnit rodinné vazby, nabízí také zdravotní péči, což by bylo pro Marii vhodné. S paní Ludmilou v přítomnosti paní Marie bylo vyplněno asi 7 žádostí do domovů se zvláštním režimem v kraji. V době podání žádosti nebylo nikde žádné volné místo.

Po půl roce byla paní Ludmila vzhledem k okolnostem hospitalizovaná v Psychiatrické nemocnici na rekondiční pobyt, kdy opravdu již péči o sestru nezvládala. O její sestru se v této době musel postarat její manžel a rodina se snažila využívat odlehčovacích služeb. Asi po 10 měsících se uvolnilo místo ve chráněném bydlení, kde se Marie přestěhovala. Změnu nesla hodně špatně, vyžadovala každodenní celodenní péči ze strany zařízení. Paní Ludmila sestru Marii často navštěvovala, snažila se jí také v této situaci pomoci. Celá záležitost byla pro rodinu náročná, avšak po jistých stránkách osvobozující. Psychický stav paní Ludmily se zlepšil, dle jejích slov začala žít plnohodnotný život, se sestrou se často vídá, navštěvuje ji či s ní tráví víkendy u nich doma.

Později paní Ludmila požádala o zbavení funkce opatrovníka její sestry, což dle jejích slov nedávalo nadále smysl. Soud jmenoval veřejným opatrovníkem úřad obce s rozšířenou působností, který zastupoval paní Marii v právních úkonech, za ní podepisoval smlouvy, hospodařil s finančními prostředky.

Kazuistika č. 4

Na podatelnu úřadu obce s rozšířenou působností přišlo anonymní oznámení ohledně paní, která žije sama v bytě a často v noci chodí po chodbě, hovoří nesmyslně, oslovuje cizí lidi. Často z ní mají lidé strach. Pracovnice odboru sociálních věcí, úřadu obce s rozšířenou působností provedla šetření u této paní a zjistila, že paní žije opravdu v bytě sama. Paní ve věku okolo 65 let sdělila, že nemá žádné příbuzné, ráda by s někým navázala kontakt, ale nikdo se jí nechce věnovat. S paní bylo hovořeno o jejím zdravotním stavu, ta sdělila, že nyní k lékařům nechodí, protože jí vždy říkali, že má nějaké další nemoci a ona nebude přece jíst tolik prášků. Paní mluvila občas zmateně, vzpomínala na situace, které se odehrály v minulosti a které projektovala do současnosti, její vyprávění mnohdy nedávalo smysl.

Sociální pracovnice odboru sociálních věcí, obce s rozšířenou působností nabídla paní spolupráci a vysvětlila důležitost návštěvy lékařů a užívání potřebných léků. S paní bylo také domluveno, že se pokusí oslovit různé aktivizační kluby, aby mohla být více ve společnosti. Paní se vším souhlasila, byla s ní domluvena schůzka na odboru sociálních věcí, obce s rozšířenou působností za týden. Mezitím sociální pracovnice obdržela zprávu odboru sociálních věcí, obce s rozšířenou působností z nemocnice, kdy lékaři oznamovali, že paní spadla ze schodů a pohmoždila si nohu. V nemocnici dostala agresivní záchvat, kdy se snažila ohrožovat sestry a další lidi na pokoji. Byla tedy převezena na psychiatrické oddělení. Tam lékař stanovil diagnózu a doporučil podat k soudu návrh na omezení svéprávnosti. Sociální pracovnice obce s rozšířenou působností podala tedy k soudu návrh na zahájení řízení o svéprávnosti a opatrovnictví. Soud požádal o vyhotovení znaleckého posudku, kdy mimo jiné na jeho základě byla paní omezena v hospodaření s penězi a v jednání na úřadech. Byl jí stanoven veřejný opatrovník. Ten jí pomáhá hospodařit s penězi, platí za ni nájem, dluh na nájmu, který paní má, služby, chodí s opatrovankyní nakupovat a zajišťovat záležitosti na úřadech. Paní je v domácnosti soběstačná, o domácnost se v rámci možností umí postarat. Veřejný opatrovník také pomáhá opatrovankyni chystat všechny léky vždy týden dopředu. Opatrovankyni byl také zajištěn klub seniorů, kde dochází na různé aktivizační činnosti.

Pro názornost obsahuje brožura vzory dokumentů, a to návrhů k soudu, které jsou v praxi používány nejčastěji.

Návrh na zahájení řízení o svéprávnosti a o opatrovnictví

Navrhovatel: jméno, příjmení, datum narození, bydliště navrhovatele
Posuzovaná osoba: jméno, příjmení, datum narození a bydliště toho, jehož svéprávnost má být omezena.

I.

Stručně uvést poměr k tomu, kdo má být omezen ve svéprávnosti, důvody svého návrhu, tj. zejména jak se projevuje jeho duševní onemocnění, zda se stav zhoršuje, zda s onemocněním souvisí postižení intelektu, paměti, zda je orientována v místě a čase, zda zachovává osobní hygienu, zda je schopna samostatně vyřizovat své záležitosti, od kdy je léčena pro své psychické onemocnění, ve kterých léčebnách a kdy naposledy byla hospitalizována pro toto onemocnění a jiné další poznatky.

Uvést osobní poměry toho, kdo má být omezen ve svéprávnosti – s kým žije ve společné domácnosti, kolik má dětí, jak se tyto děti jmenují, bydliště.

Nutno uvést jméno, příjmení a sídlo praktického lékaře včetně ostatních lékařů, k nimž dochází se svým psych. onemocněním.

Koho navrhuje navrhovatel jako stálého opatrovníka, bude-li návrhu vyhověno a posuzovaný bude ve svéprávnosti omezen.

II.

Vzhledem ke shora uvedeným skutečnostem navrhuji, aby soud vydal tento

ROZSUDEK:

(uvést jméno, příjmení, datum narození) se omezuje ve svéprávnosti na dobu..... tak, že není způsobilý.....

Stálým opatrovníkem posuzovaného soud jmenuje.....

V..... dne.....

.....
podpis navrhovatele

Návrh na schválení právního jednání na dobu delší než 3 roky

Rozhodnutím Okresního soudu v ..... ze dne .....
č.j. .... byla obec ..... jmenována opatrovníkem
.....
nar. dne .....

Dne ..... došlo k uzavření Smlouvy o poskytování sociálních služeb
s ..... (kým). K uzavření této smlouvy opatrovník
přistoupil z důvodů: .....
.....

Vzhledem k tomu, že s ohledem na ustanovení § 483 odst. 2 písm. d) občanského zákoníku
uzavřít smlouvu zavazující ho k trvajícimu nebo opakovanému plnění na dobu delší než tři
roky, navrhuje, aby soud vydal tento rozsudek:

Soud schvaluje za ....., nar. dne
..... Smlouvu o poskytování sociálních služeb ze dne .....
uzavřenou mezi opatrovancem ....., zastoupeným opatrovníkem
.....
..., a .....(kým).

V ..... dne .....

Podpis opatrovníka: .....

Návrh na navrácení svéprávnosti

Okresní soud v .....
Navrhovatel: ....., nar. dne ....., bytem .....
.....

Posuzovaný: ....., nar. dne ....., bytem .....
.....

Návrh na navrácení svéprávnosti (komu) .....

Dne ..... byl(a) posuzovaný(á) omezen(a) ve svéprávnosti podle nového
občanského zákoníku rozsudkem Okresního soudu v ..... (doplňte i spisovou
značku, pokud víte). Domnívám se, že jsou důvody pro navrácení svéprávnosti, a proto podávám
tímto návrh na navrácení svéprávnosti u posuzovaného (posuzované).

Zde popište, proč se domníváte, že by měla být svéprávnost navracena, např. v jakých oblas-
tech je samostatný(á), v jakých oblastech postačuje neformální podpora rodiny, co všechno
zvládá, kdo mu pomáhá nebo kterou využívá sociální službu apod., zaměřte se na popis toho,
proč vážná újma v dané oblasti, ve které byl omezen(a) ve svéprávnosti, nehrozí.

V příloze přikládám aktuální lékařskou zprávu.

V..... dne .....

Podpis: .....

Příloha: Aktuální lékařská zpráva o zdravotním stavu posuzovaného

Závěr

12

Brožura si klade za cíl představit poslání a činnost veřejného opatrovníka, kterou vykonává pro opatrovance. Role veřejného opatrovníka je specifická, odpovědná a v mnoha ohledech náročná. Při výkonu tohoto povolání musí mít člověk velkou míru empatie a práci dělat tzv. srdcem, aby dokázal porozumět a vnímat potřeby svěřených opatrovanců. Veřejný opatrovník má také za povinnost se neustále vzdělávat a zvyšovat své povědomí z mnoha oblastí, ať už je to oblast právní, ekonomická, sociální i zdravotní. Toto povolání je svým způsobem odpovědnost v pomoci člověku, aby se vyrovnal s rozdíly ve společnosti a mohl žít plnohodnotný život, ačkoliv by to sám nedokázal. Při výkonu funkce veřejného opatrovníka v některých případech i samotný opatrovanec hodnotí jeho úsilí a pomoc. Což není v mnoha oblastech sociální sféry samozřejmostí.

Tato brožura přináší také náhled do některých situací z praxe veřejného opatrovnictví. Z několika případů byly vybrány ty, které se v praxi často opakují. Lidé se do těchto životních situací mohou dostat, ať už z důvodu zdravotní komplikace, nebo svým vlastním přičiněním. Na péči o opatrovance je poskytována nemalá finanční částka z veřejných prostředků. V životě často nastanou různé situace, které mohou člověku přijít bizarní či nesmyslné, ale bohužel i takové věci každodenní realita přináší. Život je pro člověka plný překvapení a my nikdy nevíme, zda to překvapení půjde cestou příjemnou, či cestou opačnou. Závěrem se tedy sluší poděkovat všem veřejným opatrovníkům, kteří svou práci vykonávají s nejlepším vědomím a svědomím, a též motivovat ty, kteří se rozhodují o volbě svého budoucího povolání veřejného opatrovníka.

Zdroje

13

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů

Listy sociální práce: informační a odborný časopis (nejen) pro sociální pracovníky. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky, 2021. ISSN 2336-2332.

Veřejné opatrovnictví, praktický průvodce a rádce úředníka, Ministerstvo vnitra ČR, Praha, 2019.

JURÍČKOVÁ, Lubica, Kateřina IVANOVÁ a Jaroslav FILKA. Opatrovnictví osob s duševní poruchou. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4786-6.

Mach, J., Horáková, M. Zdravotníci, právo a praxe. Praha: Galén, 2018. 183 s. ISBN 978-80-7492-371-5.

Základní informace pro obce jako veřejné opatrovníky. Praha: Ministerstvo vnitra, 2016. Údaje platné k 31. 8. 2016.

Dostupné z: www.mvcr.cz/clanek/verejne-opatrovnictvi.aspx

Metodika výkonu opatrovnictví. Karlovy Vary: Instant, 2015.

Dostupné z: <http://www.instand.cz/>

dokumenty/metodika-vykonu-opatrovnictvi_201507211422189.pdf

www.slu.cz/fvp/cz/uvsrponas

Veřejný opatrovník a jeho role při výkonu funkce

Autorky | JUDr. Marie Sciskalová, Ph.D., Mgr. Lucie Pěkníková

Fotografie | Archiv Fakulty veřejných politik v Opavě

Grafický design | František Švábenický

Tisk | Profi-tisk group, s. r. o., Olomouc

Vydavatel | Slezská univerzita v Opavě, Na Rybníčku 626/1, 746 01 Opava | Fakulta veřejných politik v Opavě

Náklad | 200 ks, neprodejné

Vydáno v Opavě, 2023, 1. vydání

ISBN | 978-80-7510-546-2

Brožura vznikla za účelem popularizace vědy a výzkumu Fakulty veřejných politik Slezské univerzity v Opavě v rámci Ústavu veřejné správy a sociální politiky.

Výroba byla realizována v rámci projektu „Rozvoj VaV kapacit Slezské univerzity v Opavě“ reg. č. CZ.02.2.69/0.0/0.0/18_054/0014696.

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Opava 2023

Realizováno v rámci projektu „Rozvoj VaV kapacit Slezské univerzity v Opavě“ reg. č. CZ.02.2.69/0.0/0.0/18_054/0014696.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

